

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister
Arsim Zekaj

Föredragande
Specialsakkunnig
Cindi Portin

Justerat
Omedelbart

Nr 2

Lagstiftningspromemoria om ändring av landskapslag
(1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen
om utkomststöd.

ÅLR 2024/8816

2 S2 Utdrag

Beslut

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemoria, **bilaga S225E02**, till
lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

LagPM gällande ändring av Landskapslag (1998:66) om tillämpningen i landskapet Åland av lagen om utkomststöd

Dnr: ÅLR 2024/8816

Datum: 7.1.2025

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehållsförteckning

1.	Allmän motivering	2
1.1	Bakgrund	2
1.2	Lagstiftningsbehörighet	3
1.3	Nuläge och problemställning.....	4
1.4	Målsättning och förslag.....	5
2.	Förslagets verkningar	6
2.1	Allmänt	6
2.2	Ekonomiska konsekvenser.....	6
2.3	Konsekvenser för myndigheterna.....	6
2.4	Konsekvenser för barn	6
2.5	Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	6
3.	Detaljmotivering	6
4.	Lagförslag	7
5.	Ikraftträdande.....	8

1. Allmän motivering

1.1 Bakgrund

I Finlands grundlag (FFS 731/1999) tryggas vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. samt vars och ens rätt till bostad enligt 19 § 4 mom. Det här förverkligas bland annat genom utkomststöd och allmänt bostadsbidrag.

Utkomststöd är ett ekonomiskt stöd som kommer i sista hand om en person inte har tillräckligt med inkomst för att täcka de dagliga nödvändiga utgifterna ex för mat och boende.¹ Syftet med utkomststöd är att trygga en persons eller familjs försörjning samt att främja möjligheterna att klara sig på egen hand.² Allmänt bostadsbidrag är ett bidrag vars syfte är att underlätta för personer med låga inkomster att klara av att betala sina boendeutgifter.³

Lagen om utkomststöd (FFS 1412/1997) tillämpas på Åland med stöd av landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Landskapslagen om utkomststöd innehåller avvikelser från rikets lag. Dessa avvikelser avser bland annat storleken på utkomststödet grunddel, åldersklassificeringar, indexjusteringar och inkomster som beaktas. Fastställande av utkomststöd sker på basis av de nödvändiga utgifterna som framkommer av utkomststödslagen. I lagen framgår det vilka utgifter som berättigas samt vilka som ska beaktas vid beslut om utkomststöd. Det finns tre former av utkomststöd; grundläggande, kompletterande samt förebyggande utkomststöd.

I riket genomfördes det stora ändringar i lag om utkomststöd (FFS 1412/1997) 1.1.2023. Ändringarna gällde till stor del samarbetet mellan Folkpensionsanstalten (nedan FPA) och välfärdsområdena samt handläggandet av det grundläggande utkomststödet på FPA, vilket innebär att många av ändringarna inte var aktuella att införa på Åland och landskapslagen kom att innefatta många avvikelser. Detta eftersom utkomststödet alla former; grundläggande-, kompletterande- och förebyggande utkomststöd handhas av Kommunernas socialtjänst k.f. (nedan KST), inte av FPA. Även andra ändringar föreslogs så som att ge KST samma möjligheter att hantera ärenden om utkomststöd som FPA och välfärdsområden har avseende utkomststödsärenden i riket. Även en del förtydliganden och förbättringar gjordes i lagen.

På grund av den knappa tidtabellen gällande ändringarna i rikets lag, hann inte ändringarna träda i kraft samtidigt på Åland. Med anledning av detta förhindrades ändringarna, som trädde i kraft 1.1.2023 i riket, att träda i kraft på Åland genom landskapslag (2022:81) om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Ändringarna med avvikelser trädde i kraft på Åland 1.10.2024 genom landskapslag (2024:62) om ändring av landskapslagen om tillämpning på Åland av lagen om utkomststöd.

¹ Suomi.fi – redaktionen (2024) <https://www.suomi.fi/medborgare/parforhallande-och-familj/valkommen-till-vuxen-alder/guide/kontroll-over-ekonomin/ratt-till-utkomststod> [05-12-2024]

² 1 § Lag om utkomststöd (FFS 1412/1997)

³ FPA (u.å.). https://www.kela.fi/allmant-bostadsbidrag?pk_campaign=AsumisenTuetSWE&pk_source=google&pk_medium=sem&pk_content=bostadsbidrag&gad_source=1&gclid=EAlalQobChMIqael29aQigMVUIORBR3jgBMsEAAYASAAEgJHi_D_BwE [05-12-2024]

I riket trädde ytterligare en ändring i kraft 1.4.2024 som budgetlag. Det var en ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd. Ändringen i 7 a § innebär att godkännandet av boendeutgifter i utkomststödet förtydligas genom bestämmelser på lagnivå och förordningsnivå. I en situation där en sökandes boendeutgifter överskrider det belopp som kan anses vara behövt ska den sökande anvisas att skaffa en förmånligare bostad inom den tidsfrist som anges i lagen. När tidsfristen löpt ut ska boendeutgifterna godkännas i enlighet med boendenormen. Enligt förslaget ska sökanden inte anvisas att skaffa en förmånligare bostad och boendeutgifterna ska beaktas till sitt fulla belopp, om sökanden har en i lagen angiven särskild grund för att bo kvar i sin nuvarande bostad. I lagen ingår ett bemyndigande att utfärda förordning. Genom förordningen utfärdas det närmare bestämmelser om det belopp av boendeutgifter som kan anses behövt. Med ändringen eftersträvas inbesparingar och positiva effekter på sysselsättningsrelaterade incitament, genom att bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter skärps och förtydligas.⁴

Rikets förslag om ändring av 7 a § kom efter att landskapsregeringen redan påbörjat lagberedningsarbetet med de föregående ändringarna. Syftet med de åländska ändringarna var inte att göra större materiella ändringar eller nedskärningar, vilket var en av motiveringarna till att ändringen i 7 a § inte antogs på Åland. Dessutom var tidtabellen knapp och analysen kring vad ändringarna skulle innebära hanns inte med. Därmed tillämpas bestämmelsen 7 a § på Åland i den lydelse den har i lagen om utkomststöd den 31.3.2024.

Finlands regering har även genomfört nedskärningar i det allmänna bostadsbidraget vilket baserar sig på statsminister Petteri Orpos regeringsprogram och planen för de offentliga nedskärningarna 2025–2028.⁵ Dessa nedskärningar har lett till förändringar i lagen om allmänt bostadsbidrag (FFS 938/2014) vilket hänger samman med utkomststödet på det sätt som redovisas nedan i nuläge och problemställning.

1.2 Lagstiftningsbehörighet

Landskapet har i enlighet med 18 § 1, 2 och 4 punkterna i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, landskapets tjänstemän och kommunernas förvaltning.

Socialvården hör till landskapets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 18 § 13 punkten självstyrelselagen. Regleringen om allmänt bostadsbidrag faller inom området för socialvård samt regleringen om utkomststöd. Det här innebär att landskapet har lagstiftningsbehörighet inom dessa områden.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hör enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag. Av central betydelse är 19 § grundlagen som reglerar rätten till social trygghet.

⁴ RP 58/2023 rd

⁵ RP 126/2024 rd s. 1.

1.3 Nuläge och problemställning

Utkomststöd och allmänt bostadsbidrag är åländsk lagstiftningsbehörighet och landskapsregeringen har valt att gå in för så kallad blankettlagstiftning för båda dessa områden. Det innebär att rikets lagar ska tillämpas på Åland med de avvikelser som anges.

I 1 § 2 mom. landskapslag (2015:4) om tillämpning på Åland av lagen om allmänt bostadsbidrag stadgas det att rikets lag om allmänt bostadsbidrag ska tillämpas på Åland och att de ändringar som träder i kraft i riket ska tillämpas på Åland om inte annat framgår av blankettlagen.

Finlands riksdag har den 21.12.2023 antagit lag om ändring av lagen om allmänt bostadsbidrag (FFS 1241/2023). Ändringarna i bestämmelsen gällande 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag har trätt i kraft 1.1.2025. Ändringen innebär att det allmänna bostadsbidraget för ägarbostäder dras in. Syftet med dessa förändringar är bland annat att rikta bidragen till de hushåll som är minst bemedlade och har de minsta inkomsterna.⁶

I 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag står det vilka boendeutgifter som är godtagbara. I den lydelsen som 9 § 2 mom. hade 31.12.2024 stod det *"Som boendeutgifter för ett hushåll som bor i en ägarbostad godkänns underhålls- och finansieringsutgifterna för bostaden. Som underhållsutgifter för en aktiebostad godkänns vederlaget samt separat betalda vattenavgifter och uppvärmningskostnader. Vattenavgifterna och uppvärmningskostnaderna beaktas till de belopp som anges i 1 mom."* I förändringen som har trätt i kraft den 1.1.2025 har lagstiftaren i riket tagit bort 2 mom. om ägarbostäder och bytt ut det mot *"De uppvärmningskostnader som nämns i 1 mom. höjs med 4 procent i landskapen Södra Savolax, Norra Savolax och Norra Karelen och med 8 procent i landskapen Norra Österbotten, Kajanaland och Lappland."*

Före ändringen var det möjligt att beviljas allmänt bostadsbidrag för boendeutgifter för ägarbostäder enligt lydelsen i 9 § lagen om allmänt bostadsbidrag 31.12.2024. Genom den 1.1.2025 antagna lagförändringen finns det inte lagstöd för detta.

Finlands riksdag har antagit en lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd (FFS 1242/2023). Ändringen klargör vilka grundutgifter som ska beaktas vid beräkningen av boendeutgifter. Det har nu införts i paragrafen att boendeutgifter för ägarbostäder ska inkluderas i det grundläggande utkomststödet. Denna förändring trädde i kraft den 1.4.2024. Ändringen innehåller även ett bemyndigande att utfärda en förordning som specificerar vilka boendeutgifter som kan anses nödvändiga. Syftet med ändringarna är att uppnå besparingar och positiva effekter på sysselsättningsincitament genom att skärpa reglerna för beaktande av boendeutgifter.

I landskapslag (2024:62) om ändring av landskapslagen om tillämpning på Åland av lagen om utkomststöd, som trädde i kraft 1.10.2024, 2 § 3 punkten står att bestämmelsen i 7 a § ska på Åland tillämpas i den lydelse den har i lagen om utkomststöd den 31 mars 2024. I 7 a § finns bestämmelsen om vilka boendeutgifter som är godtagbara i utkomststödet. I den på Åland gällande lydelsen hänvisar man till 9 § i lag om allmänt bostadsbidrag som före 1.1.2025 innefattade boendekostnader för ägarbostäder. Eftersom möjligheten till

⁶ RP 74/2023 rd

bostadsbidrag för ägarbostäder försvann från 9 § i lag om allmänt bostadsbidrag 1.1.2025 ledde det till att lagstöd för att utbetala utkomststöd för boendeutgifter för ägarbostäder enligt 7 a § försvann.

Med stöd av den gällande 7 a § i riket kommer statsrådet att utfärda en förordning minst en gång per år för att justera bostadsutgifterna. Innan detta har FPA utarbetat tillämpningsanvisningar för bedömningen av vilka boendeutgifter som ska anses nödvändiga vid beviljandet av utkomststöd. Uppgiften i riket har därmed överförs från en statlig myndighet till statsrådet. Landskapsregeringen valde att inte anta samma ändring som i riket. På Åland är det KST som fastställer bedömningen av vilka boendeutgifter som ska anses nödvändiga vid beviljandet av utkomststöd. En motivering till detta var att en liknande förändring skulle innebära att en uppgift som tidigare hanterades på kommunal nivå (av KST) skulle överföras till landskapsnivå (till landskapsregeringen).⁷

Rikets ändring av 7 a § innebär även att bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter skärptes samt tidsfristen för sökanden att skaffa en förmånligare bostad. Bristen på förmånliga hyresbostäder på Åland skulle troligen försvåra situationen för många utkomststödstagare ifall samma bestämmelse antogs på Åland.

Landskapsregeringen har med stöd av landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland 1 § gett ut en anvisning till KST enligt vilken förebyggande eller kompletterande utkomststöd bör beviljas även för utgifter för ägarbostad. Syftet med anvisningen är att trygga möjligheten för klienter att bli beviljade utkomststöd för utgifter för ägarbostäder under perioden rättslaget revideras. Anvisningen är en tillfällig lösning som är tillämplig tills det att landskapsregeringen har genomfört en ändring i utkomststödslagen som korrigerar det rättsläge som oavsiktligt uppstod 1.1.2025.

1.4 Målsättning och förslag

Syftet med lagförslaget är att förtydliga vilka boendeutgifter som ska beaktas vid beviljande av det grundläggande utkomststödet. Syftet med lagförslaget är att bibehålla samma rätt till boendeutgifter som ska beaktas vid beviljande av det grundläggande utkomststödet som bestämmelsen hade före 1.1.2025.

Syftet är även att korrigera rättslaget som uppstod 1.1.2025 då 9 § i lag om allmänt bostadsbidrag ändras så att man inte längre kan få bostadsbidrag för ägarbostäder. Det var inte lagstiftarens avsikt att utesluta de som bor i ägarbostäder från möjligheten att få utkomststöd för boendeutgifter. Syftet är att tillgodose rätten till social trygghet som skyddas av 19 § grundlagen.

Landskapsregeringen föreslår att rättslaget återställs till det som gällde före den 1.1.2025. Landskapsregeringen föreslår att möjligheten att erhålla utkomststöd för boendeutgifter för ägarbostäder inom det grundläggande utkomststödet återinförs genom att en ny 2 a § införs i blankettlagen.

Riket har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att bereda en totalreform av lagen om utkomststöd. Arbetsgruppens mandatperiod gick ut den 31 december 2024. Arbetsgruppens förslag om åtgärderna ska vara klart till halvtidsöverläggningen så att regeringspropositionen kan överlämnas till riksdagen hösten 2025. Syftet med reformen är att halvera behovet av utkomststöd och att öka sysselsättningen och stärka den

⁷ 7 a § 2 mom. Lag om utkomststöd (FFS 1412/1997)

offentliga ekonomin i enlighet med regeringsprogrammet. Landskapsregeringen följer arbetet och bedömer konsekvenserna av de förslag till ändringar som kommer att ges.⁸ Det är därför inte ändamålsenligt att göra stora materiella eller rättsliga ändringar i lag om utkomststöd i nuläge.

2.Förslagets verkningar

2.1 Allmänt

Konsekvensen av följdändringen i lag om utkomststöd på grund av ändringen i lag om allmänt bostadsbidrag var inte avsiktlig. Det var inte meningen att utesluta de med ägarbostäder från rätten till utkomststöd. Inga konsekvenser jämfört med rättsläget före 1.1.2025. Ändringen som görs i landskapslagen är en korrigerande av ett misstag i lagberedningen.

2.2 Ekonomiska konsekvenser

Möjlighet för klienterna att få utkomststöd för boendeutgifter för ägarbostäder.

Förslaget innebär att det kommer finnas en rättslig grund för att bevilja utgifter för ägarbostäder som grund för utkomststöd. Samma rättsläge som före 1.1.2025, inga ekonomiska konsekvenser jämfört med det.

2.3 Konsekvenser för myndigheterna

Bör inte påverka myndigheternas ekonomi eftersom det inte kommer påverka deras helhets budget.

Förslaget kommer underlätta bedömningen av vilka utgifter som omfattas av utkomststödet. I och med att förslaget förtydligar vilka utgifter som kan ingå som grund för det grundläggande utkomststödet kommer det att förenkla tillämpningen av bestämmelsen och därmed handläggningen av utkomststödet.

2.4 Konsekvenser för barn

Den föreslagna ändringen bedöms inte ha någon direkt påverkan för barn.

2.5 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Lagförslaget medför inga konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Lagförslaget ligger i linje med 19 § Finlands grundlag genom att ge möjlighet till att tryggas vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg samt vars och ens rätt till bostad.

3.Detaljmotivering

Landskapsregeringen föreslår att en helt ny paragraf läggs in i landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Den nya paragrafen kommer vara en materiell bestämmelse där det framgår att boendeutgifter för ägarbostäder ska beaktas då det grundläggande utkomststödet beviljas. Innehållet i paragrafen motsvarar lydelsen i rikets 9 § 2-3 mom. och 5-7 mom. lagen om allmänt

⁸ <https://stm.fi/sv/projekt?tunnus=STM099:00/2023>

bostadsbidrag (FFS 938/2014) per den 31.12.2024. Förslaget syftar till att bibehålla rättsläget som det var före den 1.1.2025. Förslaget syftar även till att trygga vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. grundlagen samt vars och ens rätt till bostad enligt 19 § 4 mom. grundlagen.

4. Lagförslag

Förslag till landskapslag (20XX/XX) om ändring i landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd.

Av detaljmotiveringen tydliggörs det närmare vad som ska framgå i om den föreslagna ändringen. Lagberedningen utformar slutligt förslag på paragraflydelse och detaljmotivering.

2 a §

Utöver de godtagbara boendeutgifterna som stadgas i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) ska även boendeutgifter för ett hushåll som bor i en ägarbostad godkännas.

Som boendeutgifter för ett hushåll som bor i en ägarbostad godkänns underhålls- och finansieringsutgifterna för bostaden. Som underhållsutgifter för en aktiebostad godkänns vederlaget samt separat betalda vattenavgifter och uppvärmningskostnader. Som separat betalda vattenavgifter beaktas 17 (20)*euro per person och månad och som uppvärmningskostnader 38 (46) euro per månad för den första personen och därefter 13 (16) euro för varje ytterligare person.⁹

Som underhållsutgifter för andra ägarbostäder än aktiebostäder godkänns följande:

Hushållets storlek, personer	Underhållsutgifter som ska beaktas, /månad
1	89 (155)
2	107(187)
3	135(236)
4	159(278)

*inom parentes de senaste beloppen (indexjusterade)

Om ett hushåll består av fler än fyra personer, höjs underhållsutgifterna för andra ägarbostäder än aktiebostäder med 49 (86) euro för den medlem eller de medlemmar av hushållet som överstiger fyra personer.¹⁰

Som finansieringsutgifter för ett hushåll som bor i en ägarbostad godkänns 73 procent av de månatliga räntorna på personliga lån som tagits för att skaffa och bygga om bostaden. Som utgifter för en bostadsrättsbostad godkänns 73 procent av de månatliga räntorna på personliga lån som tagits för att skaffa

⁹ <https://www.kela.fi/documents/d/guest/lattlast-om-allmant-bostadsbidrag>

¹⁰ <https://www.kela.fi/etti/Yleinenasumistuki.pdf?version=1681952767474>

bostadsrätten. Ovannämnda lån ska ha beviljats av staten, ett välfärdsområde, en kommun, en församling eller ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn och som bedriver kreditverksamhet. [\(8.7.2022/557\)](#)

Av de i 2 mom. avsedda underhållsutgifterna för ett hushåll som bor i en aktiebostad beaktas som maximal underhållsutgift högst ett belopp som är 30 procent av de maximala boendeutgifter som avses i 10 § och som maximal finansieringsutgift högst ett belopp som är 70 procent av hushållets maximala boendeutgifter. Om underhållsutgifterna överstiger de maximala underhållsutgifterna, beaktas av den överskjutande delen 73 procent som godtagbara finansieringsutgifter för bostaden.

Om ett hushåll som bor på hyra har en underhyresgäst, avdras från de i denna paragraf avsedda boendeutgifterna för hushållet det hyresbelopp som underhyresgästen betalar. I fråga om hushåll som bor i en ägarbostad avdras den hyra som underhyresgästen betalar från underhållsutgifterna och ett eventuellt resterande belopp från finansieringsutgifterna.

De eurobelopp som anges i xx mom. justeras första gången vid ingången av året som följer efter att 2 a § trätt i kraft och därefter årligen utifrån förändringen i det konsumentprisindex för Åland som fastställs av Ålands statistik- och utredningsbyrå och som ägde rum under det föregående kalenderåret. Beräkningen görs utifrån den förändring i konsumentprisindexet som ägt rum från oktober till oktober. Det indexjusterade beloppet avrundas till närmaste euro. De indexjusterade beloppen tillämpas från och med 1 januari. (Landskapsregeringen fastställer under november månad de belopp som indexjusteras med det åländska konsumentprisindexet.)

De belopp som anges/föreslås i 2 a § kan komma att ändra i lagförslaget.

5. Ikraftträdande

Ändringen bör träda i kraft så snart som möjligt. Det är brådskande eftersom förändringen i 9 § lagen om allmänt bostadsbidrag har trätt i kraft den 1.1.2025.